

**FILASTRIUSZ Z BRESCII
(FILASTRIUS BRIXIENSIS)**

KSIĘGA RÓŻNYCH HEREZJI

Wstęp, tłumaczenie z języka łacińskiego i opracowanie
ks. Mariusz Szram

Wydawnictwo WAM
Kraków 2021

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	5
Wstęp.....	7
1. Autor i jego dzieło	8
2. Filastrusowa koncepcja herezji.....	17
a) Szerokie rozumienie pojęcia „herezja”.....	17
b) Geneza herezji chrześcijańskich.....	21
α) Argumentacja teologiczna	22
β) Argumentacja moralna.....	24
γ) Argumentacja historyczno-kulturowa	25
* Geneza judaistyczna.....	25
* Geneza filozoficzna.....	28
c) Rodzaje herezji chrześcijańskich.....	31
3. Herezje dotyczące Pisma Świętego – istotna część traktatu Filastrusza.....	34
4. Charakterystyka moralno-ascetyczna ruchów heretyckich opisanych w traktacie Filastrusza	39
a) Ruchy heretyckie o podejściu rygorystycznym	40
b) Ruchy heretyckie o podejściu laksystycznym.....	43
c) Ruchy heretyckie łączące rygoryzm z laksyzmem	46
5. Uwagi na temat przekładu	48
Bibliografia	53

Świętego Filastrusza, biskupa Brescii, Księga różnych herezji

Przedmowa	61
Katalog herezji, które powstały przed przyjściem Chrystusa	63
1. Ofici.....	63
2. Kainici	63
3. Setianie	64
4. Dozyteusz.....	64

Spis treści

5. Saduceusze	65
6. Faryzeusze	65
7. Samarytanie	65
8. Nazorejczycy	66
9. Esseńczycy	66
10. Heliogności	67
11. Czcziciele żab	68
12. Musyryci	68
13. Czcziciele muchy z miasta Akkaron	69
14. Troglodyci	69
15. Czcziciele Fortuny Nieba	70
16. Czcziciele Baala	70
17. Czcziciele Astar i Kemosza	71
18. Czcziciele Molocha i Remfana	71
19. Składający ofiary demonom na ołtarzu Tofet	72
20. Puteoryci, czyli czcziciele studni	72
21. Składający ofiary miedzianemu wężowi	73
22. Składający ofiary posągom w jaskini	74
23. Czczicielki podobizny Tammuza	74
24. Czcziciele posągów Baalitów	75
25. Wywodzący imię bożka Baala od Balaama	76
26. Herezja o Pytonissie, która wywołała duszę Samuela z otchłani ...	76
27. Czcziciele Astar i Astarota	78
28. Herodianie	79
Katalog herezji, które pojawiły się po męce Chrystusa	80
29. Szymon Mag	80
30. Menander	81
31. Saturnil	82
32. Bazylides	82
33. Mikołaj z Antiochii i gnostycy	83
34. Herezja pochodząca od Judasza zdrajcy	84
35. Karpokrates	85
36. Cerynt	86
37. Ebion	86
38. Walentyn	87
39. Ptolemeusz	88
40. Sekundus	88

Spis treści

41. Herakleon	89
42. Marek.....	89
43. Kolorbas	90
44. Cerdon	90
45. Marcjon.....	90
46. Lukan.....	91
47. Apelles.....	92
48. Tacjan.....	93
49. Katafrygowie (montaniści)	93
50. Teodot z Bizancjum	94
51. Metangismonici, czyli herezja o zawieraniu się Syna w Ojcu.....	95
52. Herezja uznająca Melchizedeka za moc Boga	96
53. Noecjanie.....	96
54. Sabeliusz (patrypasjanie)	97
55. Seleucjusz i Hermiasz z Galacji.....	97
56. Proklianicy i hermionicy	98
57. Florianie (karpokratianie)	99
58. Herezja o świętowaniu Paschy, czyli kwartodecymianie	100
59. Chiliaści	101
60. Herezja odrzucająca Ewangelię Jana i jego Apokalipsę	102
61. Manichejczycy.....	102
62. Patrycjanie.....	103
63. Symmachianie.....	104
64. Paweł z Samosaty.....	104
65. Fotyn	105
66. Arianie.....	105
67. Semiarianie.....	106
68. Eunomianie.....	107
69. Herezja głosząca, że Chrystus nie miał prawdziwej duszy	107
70. Tropicy	109
71. Herezja błędząca w kwestii męki Chrystusa	109
72. Aerianie (enkratyci)	110
73. Borborianie	110
74. Artotyrycy	111
75. Askodrugicy	111
76. Passalorynychicy	112
77. Akwarianie	112
78. Herezja o prorokach	113

Spis treści

79. Kolutianie	113
80. Herezja o niezmienności świata	115
81. Bezsandałowi.....	116
82. Nowacjanie.....	116
83. Montanie (donatyści, parmenianie).....	118
84. Wstrzemięźliwi.....	118
85. Krążący.....	120
86. Niespożywający pokarmów z ludźmi	120
87. Herezja o świętowaniu Paschy z Żydami	121
88. Herezja uznająca tylko apokryfy proroków i Apostołów	121
89. Herezja nieuznająca Pawłowego autorstwa Listu do Hebrajczyków.....	123
90. Melicjanie	124
91. Retoriusz	125
92. Herezja uznająca cierpienie bóstwa na krzyżu	126
93. Herezja o trójkształtnym Bogu.....	127
94. Herezja mająca wątpliwości co do istnienia różnych nieb.....	129
95. Herezja nieuznająca ziemi niewidzialnej i niezłożonej.....	130
96. Herezja zaprzeczająca, że woda została stworzona przez Boga....	131
97. Herezja o obrazie Boga w ludzkim ciele.....	132
98. Herezja o tym, że dusza człowieka jest tchnieniem Ducha Świętego	134
99. Herezja o preegzystencji ludzkiej duszy.....	135
100. Gnostycka i manichejska herezja o rozumności zwierząt	136
101. Herezja o złych królach i fałszywych prorokach, przypisująca ich złe działanie Bogu	137
102. Herezja o trzęsieniu ziemi.....	137
103. Herezja o nazwach ciał niebieskich	138
104. Herezja mająca wątpliwości co do języka i języków	139
105. Herezja o nazwie języka	140
106. Herezja o ogłoszonym roku łaski od Boga	141
107. Herezja dotycząca terminu końca świata.....	143
108. Herezja o gigantach w czasach Noego	145
109. Herezja przypisująca Bogu powstanie pogaństwa.....	147
110. Herezja o niedawnym pojawieniu się chrześcijaństwa	149
111. Herezja o pochodzeniu pogaństwa	151
112. Herezja o niepewnej liczbie lat od początku świata	153
113. Herezja o nazwach dni pochodzących od planet.....	155

Spis treści

114. Herezja o niezliczonych światach	155
115. Herezja o tym, że Bóg wygnał Adama z raju przez zazdrość	156
116. Herezja o ślepotcie Adama i Ewy	158
117. Herezja o stworzeniu ludzkich ciał po pierwszym grzechu	158
118. Herezja dotycząca przenoszenia winy dzieci na rodziców	160
119. Herezja o Księdze Powtórzonego Prawa	160
120. Herezja uznająca prawnie zawarte małżeństwa za niegodziwe ...	161
121. Herezja dotycząca podziału świata	163
122. Herezja o potopie.....	165
123. Herezja o znakach zodiaku	165
124. Herezja o duszach zbrodniarzy przechodzących w demony i zwierzęta.....	166
125. Herezja dotycząca zbawienia przebywających w otchłani	167
126. Herezja dotycząca statusu duszy człowieka	169
127. Herezja o tym, że Chrystus był wcześniej u Ojca, a dopiero potem się narodził	170
128. Herezja o tym, że Bóg zatwardził serce faraona	171
129. Herezja zaprzeczająca, że Dawid był prorokiem Chrystusa	173
130. Herezja o niekonsekwencjach w Psalterzu	175
131. Herezja dotycząca grzechu Kaina	177
132. Herezja o tym, dlaczego Bóg pozostawił Kaina przy życiu	178
133. Herezja o gwiazdach umieszczonych trwale na niebie	179
134. Herezja odrzucająca Księgę Eklezjastesa	180
135. Herezja dotycząca Księgi Pieśni nad Pieśniami	182
136. Herezja odrzucająca przykazanie dane Adamowi.....	183
137. Herezja o niewłaściwym rozumieniu obrazu i podobieństwie Boga w człowieku	184
138. Herezja zarzucająca Bogu, że przemawiał do ludzi w różny sposób	186
139. Herezja na temat czterech istot żyjących opisanych przez proroków.....	187
140. Herezja dotycząca świętowania dnia Objawienia Pańskiego	188
141. Herezja niedostrzegająca w Księdze Kapłańskiej zapowiedzi ośmiu głównych uroczystości kościelnych.....	189
142. Herezja odrzucająca przekład Starego Testamentu dokonany przez siedemdziesięciu dwóch, a przyjmująca przekład Akwili ...	191
143. Herezja o przekładzie Starego Testamentu dokonany przez trzydziestu tłumaczy.....	193

Spis treści

144. Herezja o przekładzie Starego Testamentu dokonany przez sześciu tłumaczy	194
145. Herezja o przekładach Symmachusa i Teodocjona	194
146. Herezja o księgach Starego Testamentu znalezionych w beczce... ..	194
147. Herezja o tym, że nie należy złożyć obcym bogom	195
148. Herezja o kapłanie Melchizedeku	196
149. Herezja o postach u proroka Zachariasza	199
150. Herezja o żonach i konkubinach Salomona	201
151. Herezja dotycząca obrzezania kamiennymi nożami.....	203
152. Herezja o tchnieniu, które otrzymał Adam.....	204
153. Herezja o sznurze mierniczym u proroka Zachariasza	206
154. Herezja o krukach przynoszących Eliaszowi mięso	207
155. Herezja o cherubinie i serafinie z Księgi proroka Izajasza	208
156. Herezja o cherubinie posłanym przez Pana do proroka Izajasza ..	211
Indeks biblijny	217
Indeks herezji wymienionych z nazwy oraz ich przedstawicieli	225
Indeks pisarzy starożytnych i wczesnochrześcijańskich	228